

Наукові записки. Сер.: Педагогічні науки: Засоби реалізації сучасних технологій навчання. – Кіровоград: КДПУ ім.В.Винниченка, 2001.– Вип. 34. – С.123–126.

УДК 371.01

ПРОБЛЕМИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Головань М.С., Яценко В.В.

Українська академія банківської справи, м. Суми

Для тих країн, які усвідомлюють єдність і цілісність світу, взаємозв'язок і взаємозумовленість його складових частин, однією із значущих проблем сучасної системи освіти є інтеграція, створення єдиного освітнього та інформаційного простору. Ця проблема сформульована у філософії багатьох країн світу.

Другою важливою проблемою є проблема безперервної освіти, наступності її різноманітних систем і ступенів, оскільки людині протягом життя, у будь-який проміжок часу потрібно забезпечити вільний доступ до освіти, набуття фаху, зміни професії, підвищення кваліфікації тощо.

У розв'язанні цих проблем важливу роль відводять дистанційній освіті, яка покликана забезпечити:

- широкомасштабну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації спеціалістів для кадрового забезпечення конверсійних, освітніх, регіональних та інших державних та громадських програм;
- якісно новий рівень академічної мобільності студентів, надаючи їм можливість для переходу з однієї освітньої програми на іншу, з одного навчального закладу в інший для продовження освіти, одночасного навчання в різних навчальних закладах, в тому числі і зарубіжних;
- надати можливість отримати освіту особам з фізичними вадами, які не

можуть навчатися в традиційній системі;

- високу якість освіти за рахунок реалізації комплексних освітніх програм, які ґрунтуються на кращих традиціях вітчизняної освіти та міжнародному досвіді використання передових інформаційних технологій;
- розширення географії вищої школи, вихід на нові ринки освітніх послуг в країні та за її межами;
- доступність вищої освіти для іноземних громадян, подолання ізольованості вітчизняної системи освіти від світової освітньої системи, в тому числі і на мовному рівні;
- можливість отримання освіти за місцем проживання і розв'язання цим самим соціальних проблем, пов'язаних з існуючою диспропорцією в розміщенні вищих навчальних закладів на території країни;
- можливість здійснювати випереджаюче навчання обдарованих дітей та підлітків, незалежно від місця їх проживання і віддаленості від традиційних академічних та університетських центрів.

Дистанційна освіта як процес і як результат реалізується через дистанційне навчання.

Дистанційне навчання (ДН) – це система взаємодії суб'єктів процесу навчання, яка ґрунтується на поєднанні традиційних і нових інформаційно-комунікативних технологій і технічних засобів для доставки навчального матеріалу, його самостійного вивчення, організації діалогу між суб'єктами навчання, при цьому процес навчання незалежний від розташування суб'єктів навчання у просторі і в часі, а також від конкретного освітнього закладу.

Дистанційне навчання покликане вирішувати специфічні завдання, що відносяться до розвитку творчої складової освіти й утруднені для досягнення в традиційному навчанні:

- посилення активної ролі особи, що навчається, у власній освіті: у постановці освітніх цілей, виборі домінантних напрямків, форм і темпів навчання в різних освітніх областях;

- різке збільшення обсягу доступних освітніх масивів, культурно-історичних досягнень людства, доступ до світових культурних і наукових скарбів для осіб із будь-якого населеного пункту, що має телезв'язок;

- одержання можливості спілкування учнів з педагогами-професіоналами, з однолітками-однодумцями, консультування у фахівців високого рівня незалежно від їхнього територіального розташування;

- збільшення евристичної складової навчального процесу за рахунок застосування інтерактивних форм занять, мультимедійних навчальних програм;

- більш комфортні, у порівнянні з традиційними, умови для творчого самовираження особи, що навчається, можливість демонстрації продуктів своєї творчої діяльності для всіх бажаючих, широкі експертні можливості оцінки творчих досягнень тих, хто навчається;

- можливість змагання з великою кількістю однолітків, розташованих у різних містах і країнах за допомогою участі в дистанційних проектах, конкурсах, олімпіадах.

У результаті аналізу дистанційного навчання, як явища і як процесу ми дійшли до висновку, що вузловими моментами визначення дистанційного навчання є положення про незалежність суб'єктів і об'єктів навчання відносно відстані, часу, і конкретного освітнього закладу, збалансованого використання традиційних і нових інформаційно-комунікативних технологій.

Для процесу ДН характерні особливості, що названі як гнучкість; модульність; паралельність; віддаленість; несинхронність; охоплення; рентабельність; нова роль викладачів і тих, хто навчається; та ін.

Для ДН властиві дидактичні принципи, характерні для традиційних систем навчання, а також нові, властиві для ДН, зокрема такі, як гуманістичний принцип (спрямованість навчання й освітнього процесу на особистість), принцип педагогічної доцільності застосування нових інформаційних технологій, принцип інформаційної безпеки, принцип випереджаючої освіти, принцип стартового рівня освіти.

В практиці ДН використовують п'ять загально-дидактичних методів навчання: інформаційно-рецептивний, репродуктивний, проблемний, евристичний і дослідницький, що охоплюють усю сукупність педагогічних актів взаємодії викладачів і тих, хто навчається як при очному контакті, так і при інтерактивній взаємодії за допомогою засобів інформаційних технологій.

У процесі дистанційного навчання широко використовуються як традиційні регламентовані форми навчання: лекції, семінари, консультації, іспити, самостійна робота і т. д., так і нові організаційні форми навчання – комп'ютерні конференції, телеконференції, інформаційні сеанси, телеконсультації, проектні роботи та ін.

До дидактичних засобів ДН, в яких опосередковано педагогічно опрацьований зміст навчання, відносяться друковані видання, електронні видання, комп'ютерні навчальні програми, аудіо- та відеоматеріали, комп'ютерні навчальні програми а також інформація, отримана за допомогою електронної пошти, комп'ютерної мережі або за допомогою супутникового телебачення.

Всебічне теоретичне осмислення проблеми дистанційного навчання як явища вимагає комплексного підходу до розробки:

- теорії і методики дистанційного навчання;
- технології дистанційного навчання;
- змісту дистанційного навчання;
- організації дистанційного процесу навчання.

При цьому варто зазначити, що на даному етапі процесу реалізації системи дистанційного навчання частіше постають психолого-педагогічні, методичні, технологічні, організаційні, правові та економічні проблеми, ніж їх вдається розв'язати.

Психолого-педагогічні проблеми ДН зумовлені опосередкованим контактом між викладачем і тим, хто навчається за допомогою сучасних засобів інформаційно-комунікативних технологій. За умови дистанційного навчання

ця опосередкована взаємодія утруднює встановлення психологічного контакту між учасниками навчального процесу внаслідок наступних причин:

- неможливості використання більшої частини невербальних засобів комунікації і, як наслідок, збіднення емоційного компонента спілкування;
- дефіциту інформації про партнера по взаємодії у навчальному процесі;
- відсутність низки “фонових” компонент (інтонації, жестів, міміки і т.д.), які супроводжують традиційне навчання і підміна живого спілкування набором стандартних реакцій машинного інтерфейсу;
- відсутність низки факторів мікросоціума і мікросередовища, у яких знаходяться співрозмовники;
- внаслідок віддаленої взаємодії важко досягнути високого рівня згуртованості віртуальної навчальної групи, яка є немаловажним фактором включення людини в навчальний процес.

Тому постає проблема розробки Інтернет-орієнтованої системи психолого-педагогічного супроводу дистанційного навчання, дослідження різних способів отримання і опрацювання психологічної особистісної інформації, необхідної в педагогічному і консультаційному процесі.

Реалізація дистанційного навчання передбачає розробку навчально-методичного комплексу, до складу якого має входити в електронному вигляді усі традиційні його компоненти, а також компоненти, обумовлені характером дистанційного навчання. Існуючі матеріали системи дистанційного навчання не відповідають педагогічним вимогам. Звідси випливає значущість проблеми, зв'язаної з розробкою навчально-методичного комплексу для системи дистанційного навчання.

Навчально-методичний комплекс в системі дистанційного навчання передбачає розробку наступних інваріантних компонент:

- загальні відомості про курс, його призначення, цілі, завдання, зміст, умови навчання, підсумкові документи;
- добір змісту дисципліни з урахуванням держаного освітнього стандарту і функціональної спрямованості майбутньої професійної діяльності;

- структурування навчального матеріалу по модулях з метою забезпечення логіки вивчення курсу і задання потрібного рівня засвоєння кожного елемента змісту в системі навчальних завдань;
- використання таких програмних засобів і дидактичних матеріалів, які б сприяли не тільки усвідомленому засвоєнню знань, але й формували б способи самостійної діяльності по перетворенню навчальної інформації і розв'язанню навчальних завдань;
- створення адекватної системи контролю за ступенем засвоєння матеріалу і за формуванням умінь і навичок (коригуючого, рубіжного, констатуючого контролю).

Зауважимо, що вимоги до якості, термінів розробки та вартості цих матеріалів стають надзвичайно важливими. На початковому етапі впровадження системи дистанційного навчання необхідні чималі вкладення коштів, а якщо врахувати, що на сьогодні відсутній єдиний координаційний центр, то такі вкладення коштів можуть бути навіть невиправдано високими. Проте, в перспективі дистанційне навчання зробить дешевшим процес здобуття освіти.

Організаційно-функціональне наповнення системи дистанційного навчання багатогранне. Це створення і реалізація електронних комунікацій, і підготовка довідково-інформаційного забезпечення навчальних дисциплін, і розробка професійних засобів навчання, і формування інтерфейсних засобів взаємодії із суб'єктами процесу навчання, і формування базового набору функцій як професійного (фахового) середовища об'єкта навчання. Звідси постають проблема створення недорогих і високоякісних інструментальних засобів навчання, проблема стандартизації з погляду навчальних програм і технічної реалізації, проблема наступності, як у предметній галузі, так і на етапах комп'ютеризації, проблема створення висококваліфікованих творчих колективів, які включають фахівців з різних галузей: власне предметної галузі, теорії та методики навчання і спеціаліста з програмування та комп'ютерної техніки.

У даний час дистанційне навчання емпірично впроваджується у педагогічну практику. Для цілеспрямованого розвитку системи дистанційного навчання повинні бути створені спеціальні регіональні центри, які б:

- створювали нові методики дистанційного навчання на основі НІТ;
- розробляли електронні курси з основних дисциплін;
- розробляли моделі різноманітних процесів для проведення практичних, лабораторних робіт, ділових ігор у процесі дистанційного навчання;
- проектували і розробляли програмне забезпечення для систем дистанційного навчання;
- виконували дизайн Web-сторінок для систем дистанційного навчання;
- проводили сеанси експериментального дистанційного навчання;
- проводили міжнародну діяльність, готували заявки на участь у конкурсах міжнародних проектів в галузі дистанційного навчання;
- створювали електронні бібліотеки і фонди електронної навчальної літератури;
- налагоджували зв'язки з іншими центрами та вузами з метою обміну досвідом тощо.

Таким чином, для ефективної реалізації системи дистанційного навчання потрібно в сукупності розв'язати низку науково-педагогічних, методичних, технологічних, організаційних і економічних проблем.